Μακεδονικά

Τόμ. 15, Αρ. 1 (1975)

Ιωάν. Κ. Βασδραβέλλη, Ο Φιλικός και αγωνιστής Γιάννης Φαρμάκης. Η ηρωϊκή άμυνα στη Μολδαβία

Νέστωρ Καμαριανός

doi: [10.12681/makedonika.621](https://doi.org/10.12681/makedonika.621)

Copyright © 2014, Νέστωρ Καμαριανός

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Καμαριανός Ν. (1975). Ιωάν. Κ. Βασδραβέλλη, Ο Φιλικός και αγωνιστής Γιάννης Φαρμάκης. Η ηρωϊκή άμυνα στη Μολδαβία. *Μακεδονικά*, 15(1), 406–407. <https://doi.org/10.12681/makedonika.621>

τεινά), Μηλιά, Ζιάζακος (σημ. Λίφος), Κουντουριώτισσα, Σπί (σημ. Στουπί), Βλαχοκαλύβια (σημ. "Άγιος Σπυρίδων), Καρύτσα, Μαλαθρυά (σημ. Δίον), Λιτόχωρον, Λεπτοκαρυά, Σκοτίνα, Παντελεήμων και Πούρλια, τὰ ὁποῖα ὑπήγοντο πολιτικῶς εἰς τὴν ὑποδιοίκησιν Κατερίνης, ὑπῆχθησαν ἐκκλησιαστικῶς εἰς τὴν ἐπισκοπὴν Κίτρους»¹.

Τέλος, ἡ κατάργησις τῆς ἐπισκοπῆς δὲν ἐγένετο τὴν 10 Μαΐου 1896 (Γκούμας, σ. 135), ἀλλὰ τὴν 9 Ἰουνίου τοῦ 1896, ἡμερομηνίαν, καθ' ἣν τὸ κείμενον τοῦ Πατριαρχικοῦ καὶ Συνοδικοῦ Τόμου κατεχωρήθη ἐν πρωτοτύπῳ εἰς τὸν Ἱερὸν Κώδικα τῶν Ὑπομνημάτων, ὑπογεγραμμένον ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου².

Ἰδρυμα Μελετῶν Χερσονήσου τοῦ Αἴμου

ΑΘ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

Ἰωάν. Κ. Βασδραβέλλη, 'Ο Φιλικός καὶ ἀγωνιστὴς Γιάννης Φαρμάκης. Ἡ ἡρωϊκὴ ἀμυνα στὴ Μολδαβία, Θεσσαλονίκη 1972, 8ον, σ. 64.

Ὁ ἐν Θεσσαλονίκῃ ἱστορικὸς Ι. Κ. Βασδραβέλλης, Γραμματεὺς τῆς Ἑταιρείας Μακεδονικῶν Σπουδῶν, γνωστὸς καὶ εἰς τὴν χώραν μας ἰδίᾳ μὲ τὴν ἐργασίαν του περὶ τοῦ ἀρματολισμοῦ εἰς τὰ Βαλκάνια (ἡ ὁποία ἐγνώρισε τελευταίως καὶ δευτέραν ἐκδοσιν) καὶ περὶ τῆς δράσεως τῶν Μακεδόνων εἰς τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821, ἐξέδωκεν ἐσχάτως καὶ τὴν ἐνταῦθα παρουσιαζομένην ἐργασίαν.

Εἰς τὴν μελέτην του ὁ συγγρ., ἐπὶ τῇ βάσει ἑλληνικῶν, ρουμανικῶν, ρωσικῶν, αὐστριακῶν καὶ σερβικῶν πηγῶν, προσπαθεῖ νὰ ἐξαγάγῃ καὶ νὰ φωτίσῃ ἀγνώστους μέχρι σήμερον πλευρὰς τῆς ζωῆς καὶ τῆς δράσεως τοῦ συμπατριώτου του πρὸ καὶ μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

Οἱ τίτλοι τῶν ἑξ κεφαλαίων, οἱ ὁποῖοι ἀντικατοπτρίζουν τὸ περιεχόμενον τοῦ βιβλίου, εἶναι οἱ ἀκόλουθοι: 1) Τὸ ἀρματολίκι στὴν περιοχὴ τοῦ Ἀλιάκμονα, 2) Ὁ Φαρμάκης Φιλικός, 3) Ὁ Φαρμάκης στὴν Μολδοβλαχία, 4) Ἀπὸ τὸ Δραγατσάνι στὰ βουνὰ τῆς Μολδαβίας, 5) Ἡ ἀντίστασις στὸ Μοναστήρι τοῦ Σέκου, 6) Μυθικὸς ἡρωϊσμός τοῦ Φαρμάκη καὶ τὸ τραγικὸ τέλος.

Ἡ μονογραφία τοῦ Ἑλληνος ἱστορικοῦ, στηριζομένη ἐπὶ πλουσίας βιβλιογραφίας εἶναι ἡ πληρεστέρα σήμερον τοιαύτη περὶ τοῦ ἐπαναστάτου Ἰωάννου Φαρμάκη, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα συνδέεται καὶ μὲ τὴν ἱστορίαν τῆς χώρας μας, διὰ τῆς δραστηριότητος τὴν ὁποίαν ἀνέπτυξεν εἰς τὰς ρουμανικὰς χώρας καὶ διὰ τῶν σχέσεων του μετὰ τοῦ ἡγεμόνος Ἰωάννου Καρατζά καὶ Τουντορ Βλαδιμηρέσκου.

Εἰς ὅ,τι ἀκόλουθεῖ θὰ κάμωμεν μικρὰς τινας συμπληρώσεις, αἱ ὁποῖαι δυνατόν νὰ χρησιμεύσουν εἰς τὸν συγγραφεὶ εἰς μίαν ἐνδεχομένην νέαν ἐκδόσιν.

Ἐκ τῆς μονογραφίας τοῦ κ. Βασδραβέλλη δὲν συνάγεται τὸ πότε ἦλθεν διὰ πρώτην φοράν εἰς τὰς ρουμανικὰς ἡγεμονίας ὁ Φαρμάκης. Ἐξ ἐνὸς ἐγγράφου σωζομένου εἰς τὰ Κρατικὰ Ἀρχεῖα Βουκουρεστίου βλέπομεν ὅτι εὕρίσκετο εἰς Βουκουρέστιον τὴν 17ην Ἰουλίου 1816.

Ὁ συγγρ. ἀσχολεῖται μὲ τὴν προσπάθειαν τῶν Φιλικῶν τοῦ Βουκουρεστίου, μετὰ τῶν ὁποίων καὶ τοῦ Φαρμάκη, διὰ νὰ προσεταιρισθοῦν τὸν Μίλος Ὁμπρένοβιτς καὶ νὰ συνεργασθοῦν μαζί των. Ἐκπληξιν ὁμως προκαλεῖ τὸ γεγονός, ὅτι δὲν ἀσχολεῖται καθόλου μὲ τὰς σχέσεις τοῦ Tudor Vladimirescu μὲ τὰ ἡγετικά στελέχη τῆς Φιλικῆς εἰς τὸ Βουκουρέστιον.

1. Αὐτόθι, σ. 77-78.

2. Αὐτόθι, σ. 73 καὶ 80.

Ὁ κ. Βασδραβέλλης δὲν ἀναφέρει τὰ δύο ὑποσχετικά ἔγγραφα συνεργασίας, τὰ ὁποῖα ἐπέγραψαν εἰς τὴν πρωτεύουσιν τῆς Βλαχίας ὁ Φαρμάκης μετὰ τὸν Γεωργάκη Ὁλυμπίου καὶ Tudor Vladimirescu, τὸ πρῶτον τὸν Αὐγούστου 1819, καὶ τὸ δεύτερον τὸν Ἰανουάριον 1821, ὁλίγας ἡμέρας πρὸ τῆς ἐκρήξεως τῆς ἐπαναστάσεως.

Ἡ οἰκία τοῦ Βογιάννου Μπέλλου δὲν εὐρίσκεται εἰς ὁ Ἰάσιον, ὅπως λέγει ὁ κ. Βασδραβέλλης, ἀλλὰ εἰς τὸ Βουκουρέστιον, καὶ ἐκεῖ ἠὺλογήθη ἡ σημαία τῆς Φιλικῆς εἰς τελετὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν μετέσχον ὁ Φαρμάκης καὶ ὁ Ἀριστίας, ὁ ὁποῖος μάλιστα τὴν ἐκράτει κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς τελετῆς. Εἰς τὸ Ἰάσιον ἡ σημαία τῆς Φιλικῆς ἠὺλογήθη ἐν τῷ ναφ τῶν Τριῶν Ἱερarchῶν ἀπὸ τὸν μητροπολίτη Μολδαβίας Βενιαμίν, παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς Φιλικῆς, Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντη.

Ὁ Ἕλλην ἱστορικός δίδει πολὺ μεγάλην πίστιν εἰς τὰ ἀπομνημονεύματα τοῦ Ivan Lirpandi. Τὸ ὕλικόν ποῦ μᾶς ἔφησε καὶ δημοσιεύθη εἰς τὸν ἐ' τόμον τῶν «Ἐγγράφων περὶ τῆς Ἱστορίας τῆς Ρουμανίας». Ἡ Ἐπανάστασις τοῦ 1821» πρέπει νὰ χρησιμοποιηθῇ μὲ περισσοτέρην προσοχὴν, διότι μερικεὶς φορὲς οἱ ἰσχυρισμοὶ τοῦ Lirpandi δὲν εἶναι ἀντικειμενικοὶ καὶ ὁδηγοῦν εἰς λανθασμένα συμπεράσματα.

Περὶ τῆς ἡρωϊκῆς δράσεως τῶν Φιλικῶν εἰς τὴν Μονὴν Σέκου δὲν ἔχει λεχθῇ ἀκόμη ἡ τελευταία λέξις. Ὑπάρχει εἰσέτι πολὺ ὕλικόν, τὸ ὁποῖον πρέπει νὰ ἐρευνηθῇ καί, ὅπως λέγει καὶ ὁ κ. Βασδραβέλλης, χρειάζεται ὑπομονή, καλὴ πίστις καὶ μεγάλῃ προσοχῇ κατὰ τὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν (σ. 39).

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ τραγικὸν τέλος τοῦ Φαρμάκη, ὁ συγγρ. θὰ μπορούσε νὰ χρησιμοποίησιν καὶ ὀρισμένας ἐκ τῶν διπλωματικῶν ἐκθέσεων, τῶν ἀποσταλείσων ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, εἰς τὰς ὁποίας δίδονται ἐνδιαφέρουσαι λεπτομέρειαι διὰ τὸν ἀποκεφαλισμὸν τοῦ Φαρμάκη καὶ τῶν εἰκοσι συντρόφων του, καθὼς ἐπίσης καὶ διὰ τὴν στάσιν ὀρισμένων ξένων Δυνάμεων ἐναντι αὐτῆς τῆς βαρβαρικῆς πράξεως τῶν Τούρκων.

Αἱ γενόμεναι συμπληρώσεις δὲν μειώνουν τὴν ἀξίαν τῆς παρούσης μονογραφίας, ἡ ὁποία θὰ εἶναι πολὺ χρήσιμος διὰ τοὺς ἐρευνητάς μας.

Βουκουρέστι

ΝΕΣΤΩΡ ΚΑΜΑΡΙΑΝΟΣ

Δ. Γ. Σερεμέτη, Πληροφορίες περί Μακεδονίας ἐκ τῶν Ἀμερικανικῶν Ἀρχείων (Ἀναφορὰι προξένων), Θεσσαλονίκη 1974 (Μακεδονικὴ Λαϊκὴ Βιβλιοθήκη, ἀρ. 26, σ. 25).

Ἡ μελέτη τοῦ κ. Σερεμέτη ἐντάσσεται στὶς ἀρχαιεὲς ἐκεῖνες ἐρευνες ποῦ φιλοδοξοῦν νὰ ἀνοίξουν τὸν δρόμον στοὺς μεταγενέστερους ἐρευνητάς. Ἡ ἀξιολόγησις τῆς σημασίας ποῦ ἔχουν τὰ προξενικὰ ἀρχεῖα εἶναι χρήσιμη καὶ δικαιολογεῖται ὀρθά ἡ ἐπιλογὴ τους ἀπὸ τὸν κ. Σ. Σωστὴ εἶναι καὶ ἡ συγκέντρωσις τοῦ ἐνδιαφέροντος ἐπὶ τὴν κρίσιμην περίοδον τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα, 1901-5. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ὁμως θὰ περιμέναμε μιὰ ἐκτενὴ περιγραφὴ τῶν ἀρχαιεὲς ἀρχείων καὶ ὅχι σποραδικὰ τὴν παράθεσιν τοῦ περιεχομένου ὀρισμένων μόνο ἐγγράφων, ὅσο καὶ ἂν αὐτὰ εἶναι σπουδαῖα. Ἡ πρακτικὴ ποῦ ἔχει σήμερα ἐπικρατήσῃ γύρω ἀπὸ τὴν ἐκδόσιν τῶν πηγῶν ἐπιβάλλει τὴν ἐκλογὴν ἀνάμεσα ἐπὶ αὐτοῦσια (in extenso) δημοσίευσιν τῶν κειμένων ἢ ἐπὶ τὴν ἐκδόσιν τους σὲ σύντομην περίληψιν (régestes). Μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ δίνεται ἡ δυνατότητα ἐπὶ τὴν ἐκτενὴν τὴν ἐκτενὴν ἐκδοσὶν τῶν ἀρχαιεὲς ἀρχείων καὶ νὰ τὸ ἐκμεταλλεῖται ἀνάλογα. Μιὰ τρίτη λύσις εἶναι ἡ ἀπλὴ καταλογογράφωσις τῶν ἐγγράφων, μὲ τὴν συμπτύκνωσιν τοῦ περιεχομένου τους σὲ μιὰ περίοδον (ὑπὸ μορφῇ τίτλου)· τέτοιον παράδειγμα ἀποτελεῖ ἡ ἐργασία τοῦ Β. Spiridonakis, ἀπὸ τὰ Ἀρχεῖα τοῦ Ὑπουργείου τῶν Ἐξωτερικῶν τῆς Γαλλίας. Μὲ τὰ παραπάνω δὲν θέλομε νὰ μειώσουμε τὴν ἐργασία τοῦ κ. Σ., ποῦ ἀποτελεῖ ἀφετηρίαν γιὰ νέες ἐρευνες καὶ ἐνημερώσει ἀποτελεσματικὰ τὸ εὐρύτερον κοινόν. Ὁ κόπος τοῦ συγγραφέα θὰ ἦταν ὥστόσο ἀποδοτικό-